

Zieniukowa, J., 1992.: Problemy morfologii i znaczenia liczebników w językach słowiańskich. Polskie i rosyjskie liczebniki zbiorowe, *Synchroniczne badania porównawcze systemógramatycznych języków słowiańskich*, Warszawa.

Sažetak

Branka Tafra, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
UDK 801.3:001.4:808.62, znanstveni članak
primljen 17. 1. 2000., prihvaćen za tisak 31. 1. 2000.

The Category of Person and the Category of Virility

The category of virility is not described in Croatian grammars. It is argued in this article that, besides the West-Slavonic languages, the Croatian language shows this category. This category influences the classification of nominal paradigms in the North-Čakavian dialect and the distribution of numeral word forms in the standard language (e.g. *dvojica papa*).

OSVRTI

INTERNET, MREŽA, E-POŠTA

Ono što se naziva *Internet* i *internet* svoje začetke ima u Americi 1969., u komunikacijskom povezivanju više računala. S vremenom je to preraslo u ono što se u *Rječniku novih riječi* (autori Dunja Brozović-Rončević, Alemko Gluhak, Vesna Muhvić-Dimanovski, Lelija i Branko Sočanac; Zagreb, 1996.) pojednostavnjeno tumači ovako: "svjetska računalna mreža, mreža računala koja su međusobno povezana i do kojih se preko komunikacija može doći s vlastita računala". Može se reći da se radi o mreži mreža računala. Količina hostnih računala, onih preko kojih se sa svojega osobnoga stroja može dalje na svjetsku mrežu (dakle "daljnijkâ"), broji se u mnogim milijunima.

Sama riječ, ili samo to ime, pojavila se u engleskom jeziku 1982. Tvorba je jednostavna: tu je *inter-*, engleski prefiks

preuzet iz latinskoga, sa značenjem 'među-', i riječ *net* 'mreža'. U engleskom je jeziku to bila i obična riječ i ime, u sklopu za koji je skraćenica *TCP/IP* (*transfer control protocol / internet protocol*, dakle protokol za kontrolu prijenosa, za jedan način komuniciranja preko računalne mreže). Zbog drugih mreža, isprva se riječ *Internet* shvaćala samo kao ime, i tako se proširila u devedesetim godinama, ulažeći u mnoge jezike. No s vremenom se izgubila imenost: može se reći da to više nije ime, da je to opća imenica.

Uzmimo sličan primjer. Riječ *televizija* obuhvaća i mnogobrojne televizije kao proizvođače i davatelje televizijskih programa, i televizije kao programe, i skup svega toga, jednu sveteleviziju. Npr., možemo reći da se televizija u svijetu razvija od tridesetih godina. Tu riječ *televizija* nije ime za sve to, to je opća imenica koja sve to opisuje, opisuje sve te televizije.

Sve mreže umrežene u veliku svjetsku

računalnu mrežu opisujemo riječju *internet*, za svu tu svemrežu, i to treba pisati malim početnim slovom. Malim se slovom piše i u hrvatskom izdanju Microsoftova programskoga paketa *Office 2000*.¹ I riječ *svemreža*, kao takav opis, pojavljuje se povremeno u tisku, no sada je naziv (termin) upravo *internet*.²

Kada bi *Internet* bilo ime organizacije ili čega li već (a zapravo nije), onda bi posvojni pridjev bio *Internetov*, kao što je *HiNetov*, *VIPnetov* prema *HiNet*, *VIPnet*.³ Odnosni pridjev za imenicu *internet* može biti *internetski* i *internetni*. Stjepan Babić piše u *Tvorbi riječi u hrvatskom književnom jeziku* (Zagreb, 21991.) da normativnu prednost treba dati pridjevnom obliku na *-ni* ako se takav može lako izvesti (t. 1453), no činjenica je da su "od osnova na *-t* česti pridjevi sa *-ski*" (t. 1445). Tako na *-ski* imamo *akcenatski*, *automatski*, *budžetski*, *delegatski*, *energetski*, *fakultetski*, *husitski*, *farmaceutski*, *idiotski*, *internatski*, *kabinetski*, *kandidatski*, *konvertitski*, *pervertitski*, *satelitski*, *sintetski*, *svjetski*, *terapeutski* itd. Dakle nije dobro, ni s velikim ni s malim slovom, "internet adresa", "internet stranice", "internet poslovanje", "internet usluga", kako neki pišu (kao što bi krivo bilo "automat zaključavanje", "budžet potrošnja", "fakultet diploma", "farmaceut industrija" i dr.); treba upotrijebiti pridjev *internetski*, kao što upotrebljavamo pridjev *telefonski* (ime-nik), *televizijski*, *radijski* (program), *kommunikacijski* (satelit), *antenski* (stup) i sl.

Slučaj s riječima *internet*, *Internet*, *internetski* samo je jedan od slučajeva u kojemu se i s preuzimanjem riječi iz drugoga jezika i izvođenjem nove iz nje možemo lako snaći. Ako se možemo snaći s tim, zašto se ne bismo snašli.

*

Internetske stranice – bile one dostup-

ne preko interneta ili bile one u kojem intranetu – nazivaju se još i *web-stranica-ma*; takav je naziv i u hrvatskom *Officeu 2000*, gdje se pojavljuje pojam *web*, za mrežu (računalnu mrežu). Tko govori po tome, izgovara /veb/ (rjeđe bude da se tko "potruđi" pa da izgovara nepotrebno /web/). Zanimljivo je da u časopisu za popularizaciju računalstva *Bug*, u njegovu časopisu *Mreža* i drugdje u tisku, nerijetko bude i riječ *mreža* za to "web" i *mrežni* za takvo "web"⁴. Iz konteksta je jasno da se ne radi o mreži telefonskoj, električnoj, krijumčarskoj...: čitatelj razumije o čemu se radi kada u računalnom tekstu naiđe na riječi *mreža*, *mrežni*.

*

S pojmom interneta mnogi povezuju i elektroničku poštu. Za nju se podosta raspravljalo je li *elektronička* ili *elektronska*, pa s obzirom na to da odnosni pridjev *elektronički* ide s onim što je u vezi s elektronikom, a *elektronski* s onim što je u vezi s elektronima, proširio se naziv *elektronička pošta*.⁵ No kako se s vremenom takav način komuniciranja jako proširio, mnogi od novih korisnika nisu ni znali za taj naziv pa se pretjerano proširio izvorni engleski naziv *e-mail*, što takvi pišu baš tako, a izgovaraju više-manje kao *imêjl*. Razvijale su se i jalove diskusije u kojima se tvrdilo svašta: da to nije pošta, da to nisu pisma i drugo.

Opća enciklopedija (6, 1980.) kaže da je pismo "[p]isana poruka ili priopćenje izravno upućeno pojedincu ili nekoj grupi, ustanovi itd.", a u Anićevu *Rječniku hrvatskoga jezika* (31998.) to je "omotnica u kojoj je papir s tekstom koji se šalje drugome" te "sam tekst koji se šalje". Za poštansku je struku pismo "svako pisano priopćenje u zatvorenom omotu, bez označene vrijednosti" ili slična pošiljka, s još nekim potočnjenjima.

Ako pismo ne pošaljemo u omotnici nego faksom ili preko računala ili kako već god, ono će i dalje biti pismo, kao što je pismo i ono što ga donese dostavljač ili prijatelj ili tko li, pa i ne bilo ono u omotnici.

Ono što je u engleskom *mail*, za nas je *pošta*. Kada u poštanskom sandučiću (poštanskom!) nađem pisma, velim da sam dobio poštu. Jasno je da nisam dobio zgradu pošte ili cio poštanski sustav.

Računalna je pošta na engleskom *e-mail*, s *e-* za *electronic*, pa zato i u nas bude ono *elektronička* i *elektronska pošta*, a po uzoru na engleski imamo i zgodno rješenje *e-pošta*, što je zatim preuzeto i u hrvatski *Office 2000*. Ako se zna da se govori o računalnoj pošti (pošti u vezi s računalnim komunikacijama), i na engleskom će se reći samo *mail*, kao što i kod nas bude samo *pošta*. I što je u toj pošti? Pisma, s porukama. Pismo je pismo, ma kako izgledalo i ma kako bilo poslano.

Običnu adresu ne ćemo pisati npr. "adresa Bijenička ulica kućni broj 97, poštanski broj 10000, grad Zagreb", nego samo *Bijenička 97, 10000 Zagreb*, jer je jasno o čemu se radi. Ako napišemo broj 01/2347-229, vidimo da se radi o telefonskoj liniji, no ako zatreba, može se napisati radi li se o telefonu ili faksu (i praktični će ljudi dopisati *t.* ili *f.* ili *t./f.* ako je oboje; takve su skraćenice kraće i praktičnije nego *tel.* i neskraćeno *faks*). Također, kada se napiše da je riječ o telefonskom broju, nije potrebno isticati da se radi o ovoj ili onoj mobitelskoj mreži, jer se to prepoznaje po pozivnom broju – sve su to telefonske mreže.

Pišemo li pak računalnu adresu, iz njezina se oblika vidi o čemu se radi i ne treba opterećenje riječju *e-pošta* i drugima ("e-mail"); dovoljno je napisati samo npr. urednik@jezik.hr⁶, i slično. Zbog prepoznatljiva sastava takve adrese, u čitanju se

znak @ ne mora ni spomenuti (dakle *urednik, jezik ha er, i sl.*). I mrežna je adresa prepoznatljiva; ne treba ju dopunjavati riječima kao URL, web-adresa i drugima, dovoljno je napisati samo www.jezik.hr, i slično, i također je jasno o čemu se radi.⁷ Pridjev prema *e-pošta* bio bi *e-poštanski*.

Novo vrijeme donosi novo, a kako se vidi, rješenja za nedoumice pristigle s tim novim – mogu biti izvodiva iz starih.

Alemko Gluhak

Bilješke:

- 1 U *Rječniku stranih riječi* Vladimira Anića i Ive Goldsteina (Zagreb, 1999.) želi se, pomalo nespretno i nejasno, razlučiti značenja: za maloslovno pisanje *internet* daje se da je to "skup kompjuterskih mreža povezanih da se mogu slati podaci i pretvarati poruke", za velikoslovno *Internet* da je to "globalni skup mreža i pristupnika sa zajedničkim protokolima za ulaz u mrežu, u njega se uključuju milijuni korisnika iz cijelog svijeta". Nije dan nikakav pridjev (a tik ispred *internet/Internet* stoji pridjev *internatski*, koji je mogao potaknuti na to da se doda i *internetski*, radi pomaganja korisnicima). Riječi *internet, Internet, internetski* nema u *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića.
- 2 Naziv *intranet* upotrebljava se za ograničenu računalnu mrežu, unutaraju: unutar poduzeća, organizacije i sl. I ta je riječ preuzeta iz engleskoga, gdje je, po uzoru na *internet*, načinjena sredinom devedesetih godina. U njoj je latinski prefiks *intra-* koji znači 'unutar-' i sl. Riječi *intranet* nema ni u Anić-Goldsteinovu ni u Anićevu rječniku.
- 3 Tako imamo za poduzeća, ustanove, udruge i drugo: *Agrokorov, HDZ-ov /hadezeov/, Namin, CIA-in (!) /cijin/ itd.*
- 4 Ponekad su se neki "potrudili" da u hrvatskom odraze razliku između *net* i *web*, pa se za *web* znalo naići na riječ *paučina*, što je posve neprimjereno, zbog raznih asocijacija (sve do prljavštine i zapuštenosti).

Prijevodna doslovnost nije uvijek spretna. Jedan drugi zanimljiv slučaj jest relativno česta upotreba naziva *informacijska autocesta* za englesko *information highway*. Da, u engleskom riječ *highway* znači 'autocesta', ali ona je na neki način "veliki put" (da se poigram nečim što je blisko doslovnom prijevodu). U nas je mnogo bolji naziv *informacijska prometnica* ili *informacijska veleprometnica* (nailazi se i na takva rješenja): imamo prometovanje informacija i informacijama, a ne radi se baš o cestama.

- 5 O tome je pisao Zvonimir Jakobović u članku *Elektronski ili elektronički*, u 43. godištu Jezika.
- 6 Znak @ treba zvati *zaokruženo a* (a ne "man-ki"). On je u starini nastao od slova *at* (kao što je znak & nastao od slova *ET*, što je na latinskom veznik 'i'), pa se u engleskom upotrebljava za *at* 'po' (i dr.), npr. *5 @ 10p* 'pet (artikala) po deset penija'.
- 7 Nadam se da će i Jezik uskoro imati svoje mrežne stranice i biti dosegljiv i preko svemreže iz svakoga kraja svijeta – zasad nema adresa urednik@jezik.hr i www.jezik.hr.

ZVANJA I ZANIMANJA NA GEODETSKOM FAKULTETU

U današnje vrijeme žene sve više prihvaćaju nekad muška zanimanja, funkcije i časti, a za njihovu se oznaku u hrvatskome književnom jeziku upotrebljavaju imenice ženskoga roda, odnosno ako ih dosad nije bilo, tvore se nove. U ovome radu dan je popis svih zvanja i zanimanja koja susrećemo na Geodetskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Pritom je uz svaku imenicu muškoga roda dana i pripadna imenica ženskoga roda. Gotovo u svim slučajevima bilo je moguće dati jednoznačno rješenje.

U rubrici *Terminologija* Geodetskog lista dosad je objavljeno više od stotinu članaka. To znači da se geodeti brinu za hrvatski jezik i pokušavaju poboljšati način svog stručnog izražavanja. I osobno sam pokušao tome dati mali prilog javljajući se u nekoliko navrata s terminološkim člancima.

UNESCO-vo Međunarodno povjerenstvo za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće smatra da odricanje ravnopravnosti s muškarcima, kojem su žene izložene u mnogim dijelovima svijeta (ili masovno, ili u suptilnijim oblicima, ovisno o tradicijama i okolnostima) na izmaku 20. stoljeća, svojom raširenošću i težinom znači kršenje ljudskih prava.

Povjerenstvo u skladu sa svečanim deklaracijama donesenima na različitim forumima posljednjih godina ostaje uvjereni da je zadaća međunarodne zajednice učiniti sve da se ukine ta neravnopravnost. Bez obzira na to je li svrha poboljšati zdravlje obitelji, školovanje djece ili život zajednice općenito, najbolja prilika koju društva imaju za uspjeh, leži u obrazovanju majki i podizanju statusa žena. Naš svijet u kojem odveć dominiraju muškarci, može puno naučiti i očekivati od emancipacije žena.¹

"Danas kad žene sve više prihvaćaju nekad muška zanimanja, funkcije i časti, za njihovu se oznaku u hrvatskome književnom jeziku upotrebljavaju imenice ženskoga roda, a ako ih dosad nije bilo, tvore se nove."²

"Ne ću ovdje ulaziti u to što to znači u društvenom smislu, ali za ženske osobe upotrebljavati imenice ženskoga roda kad one postoje i kad ih je moguće izvesti, s jezikoslovnog gledišta, sustavnoga, tvorbenoga, sintaktičkoga i stilističkoga, sasvim je opravdano, rečenica s njima je bolja, gospodarstvenija i ljepša."³